

POVEDNOST PRAVOPISNIH PRAVIL O TREH PIKAH

Marta Kocjan - Barle

Uvod

Raznovrstna raba treh pik v pravopisu (°SP 2003) tudi v kombinaciji z drugimi ločili, predvsem vejico, na podlagi zbranega gradiva¹ in primerjave nekaterih pravopisnih členov kaže na to, da bi bilo dobro pravopisna pravila dopolniti z zgledi rabe (predvsem v § 405 in 406) ter medsebojno uskladiti s pravili za stavljenje skladenjske pike in skladenjskega pomišljaja. Čeprav je v leposlovju mogoče dopuščati tako ali drugačno stavo ločil, vendarle zmoti dejstvo, da marsikdo v istem besedilu ob istovrstnih zgledih ravna različno. To priča po eni strani o šibkem zavedanju možnosti stave treh pik v različnih besedilnih stilnih položajih, po drugi strani, predvsem v prevodni literaturi, zgolj na sprejemanje tujih pravopisnih pravil, po tretji strani pa na preveč skromne zglede in pravopisne člene, ki določajo rabo tega ločila.

1 Strokovni izrazi

1.1 V pravopisu je za ločilo rabljen izraz »tri pike« (°SP 2003: § 399). V nekaterih besedilih² (ne samo strokovnih) in v slovarju (°SSKJ 2005) se zanje rabi tudi izraz »tropičje«. Toporišič (1992: 333) v *Enciklopediji slovenskega jezika* (v nadaljevanju ESJ) pri geslu **tropičje** pravi, da so to »[t]ri pike ena pod drugo kot znamenje za opuščene (ali možne) vrstice danega besedila pod izpisanim«. Podobno je definirano »tropičje« v pravopisnem slovarju, kjer pa je pri geslu **tripičje** zapisano, da so to »tri pike (ena ob drugi) <...>« (°SP 2003). V *Slovenskem velikem leksikonu* (SVL III: 680) so definirane kot »[l]očilo, ki označuje premor pri dodatnih pojasnitvah ali dopolnilih (dostavkih) in izpust«. V Wikipediji se članek o tem ločilu začneja takole:

»Tri pike oziroma tripičje (...) je končno ali nekončno ločilo in se rabijo kot znamenje izpusta, vrnjenega stavka ali spremembe skladenjskega naklona.«

1.2 V pravopisnih pravilih sta v poglavju o treh pikah izraza »nedokončana misel« (§ 401 in 404) in »premor« (§ 405).³ Prvi ima sopomensko besedno zvezo »nedorečena misel«, poimenovano tudi »zamolk« (§ 384 in § 385). Toporišič (1992: 368) zamolk definira kot

.....

1 Zgledi so iz pravopisa, objavljenih in neobjavljenih literarnih del in občil.

2 M. Hladnik v *Praktičnem spisovniku* <<http://lit.ijs.si/spisovn.html>> in L. Marušič na spletnih straneh Šussa <<http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/arhiv/suss-arhiv-000015.html>>.

3 Definicije za premor v *Slovarčku jezikoslovnih izrazov* (§ 1135) ni.

»1. Figura nedokončanja začete povedi, npr. *Tiho bodi, če ne ...* 2. Nedokončanje začetega skladenjskega vzorca, tudi v notranjosti povedi: [...] *Za obraze imam dober spomin, le za imena ..., posebno za vaša imena.* Ne zaznamujejo zamolka, ampak premor tri pike v naslednjem primeru: *Umevno je, da zahteva to tudi marsikatero žrtev ... ne le žrtve posameznikov ... Nekateri pa tega nočejo in ne morejo razumeti.*«⁴

V poglavju *Stavčnofonetični ustrezniki ločil* je v zvezi s tremi pikami omenjen še izraz »premolck« (°SP 2003: § 484), ki ga pri treh pikah ni.⁵ Kaj naj bi bil premor, lahko razberemo tudi iz predstavitve ločil, ki »zaznamujejo tonski potek, **premore** [poudarek MKB], vrste stavkov, povedi ipd.« (°SP 2003: § 227). Izraz se rabi predvsem v stavčni fonetiki za slušni (akustični) pojav (§ 478).⁶

1.3 Razlikovanje med vodoravno in navpično rabo treh pik verjetno ni tako pomembno, da ne bi mogli tudi v pravopisu zdajšnjih treh pik poimenovati »tripičje«. Izraz »premor« bi bilo bolje uporabljati le za slušne pojave v stavčni fonetiki (ki jih seveda v pisanju zaznamujemo z različnimi ločili, ne le tremi pikami ali pomišljajem),⁷ pri treh pikah pa izraza »premolck« (§ 405) in »zamolk« (§ 404). **Koristno bi bilo uvesti izraz »oklepajne tri pike« (po zgledu oklepajni pomišljaj).**⁸

2 Skladenjska raba

2.1 Nekončne enodelne tri pike

2.1.1 Nekončne enodelne tri pike zaznamujejo:

a) premolck znotraj enotne stavčne zgradbe:

- (1) »*Ste res ... iz tujine?!*« (Dostojevski: rkp.)
- (2) »*Mi ne boste ... kdaj ... pozneje ... očitali prejšnjih grobih besed?*« je na lepem vprašala. (Dostojevski: rkp.)
- (3) *Pa saj bo zvedel od drugih; vsi trije so prišli k meni pa ... saj ste jih videli[.]* (°SSKJ)
- (4) *Srečen sem, ko me ta občutek ... prevzema.* (°SP 2003: §405.)⁹

4 K 1.: Temu ustreza zgled za zamolk »*Takoj tiho, če ne –!*« (°SP 2003: § 384). V pravopisu je za zamolk navedena definicija »figura, za katero je značilno, da se začeti skladenjski vzorec ne izpelje do konca, npr. »*Naj bo za danes, ampak –; Tiho bodi, če ne ...*« (§ 1135).

K 2.: Tu gre za dostavek, pred njim pa zamolk (nedokončanje), v stavčnofonetičnem smislu seveda premor, za kar so tudi v § 405 predvidene tri pike in vejica.

5 Definicija v pravopisu: »**premolck** zastoj v govorni verigi sicer v celoti izpeljanega skladenjskega vzorca, npr. *Težko je ... gotovo je to težko vprašanje.*« (°SP 2003: § 1135.) V ESJ iztočnice premolck ni.

6 Premor je »[s]tavčnofonetični pojav, da se govorna veriga na določenih mestih pretrga« (Toporišič 1992: 213). Da je tako, dokazuje tudi poglavje *Besedilna fonetika* (Toporišič 2000: 537 isl.).

7 Prim. °SP 2003 (§ 478).

8 Prim. °SP 2003 (§ 378, 1135).

9 Ta zgled bolj sodi sem kot v točko (c), čeprav bi lahko rekli, da tri pike »naredijo dostavek«, ravno tako kot »vejica dostavek naredi« (Korošec 2003: 264). Vendar bi uporabniki pravopisa v takšni povedi dostavek, čeprav je le-ta »katerikoli stavčni člen, v poteku govornega niza zmeraj desno od uresničenega govornega niza, h kateremu je 'naknadno dodan' samo vsebinsko, s skladenjskim ujemanjem, besedilnim navezovanjem ali brez njiju« (Korošec 2003: 264), težko prepoznali. Zato je v pravopisu bolje imeti prepoznavnejše zglede, kot sta (4) in (7).

b) premolk v čustvenem sporočanju, ki zaradi ponovitve enake besedne zveze ponazarja jecljanje:

(5) »A tako ... a tako?«

(6) »Presvetli knez, kako bi ... kako bi se mogel temu izogniti?« (Dostojevski: rkp.)

c) premolk pri dodatnih pojasnitvah ali dopolnilih, t. i. dostavkih:

(7) *Roka gre sama ..., iz navade.* (°SP 2003: § 405.)

(8) »Bil sem in dobil klofuto ... moralno. [...]« (Dostojevski: rkp.)

č) zamolk¹⁰ na koncu skladijske enote, navadno za glavnim stavkom v priredno ali podredno zloženi povedi:

(9) »Kar tako ..., spomnil sem se ..., povedal sem ...« (Dostojevski: rkp.)

(10) »[...] Ne vem še, res ..., nisem še ...« (Dostojevski: rkp.)

(11) »Ja, ja, ljuba moja, nekoč je živel iguman s takim imenom ..., h grofu grem, že dolgo me čaka, pa še sam me je povabil ... [...]« (Dostojevski: rkp.)

d) spremembo skladijskega naklona v zloženi povedi:¹¹

(12) »Škoda, mislila sem ... kaj sem že mislila?« (Dostojevski: rkp.)

(13) »Vaše oči sem gotovo že nekje videl ... a saj to ni mogoče! [...]« (Dostojevski: rkp.)

(14) »Nazadnje se mi je le posrečilo vstopiti ... zakaj pa imate zvonec privezan?« je veselo spregovorila.[.] (Dostojevski: rkp.)

e) izpuščene dele navedkov:

(15) ... kjer nje sinovi si prosti voljo vero in postave¹² (°SP 2003: § 401.)

(16) *Tovarišica s šlenki prstov pritrkuje ob klop, zapoje: // ... in iskra svetla izpod kladiva ... kako gre naprej?*¹³ (Jančar 2008: 238.)

(17) *Prešeren je o Čopu sporočil, da »jezike vse Evrope je učene govoril ...«,¹⁴ le da se je Dušan poigral še z drugimi (starimi) jeziki.¹⁵*

10 Zgled za zamolk ni ravno posrečen: *Za obraze imam dober spomin, le za imena ..., posebno za vaša imena.* (Toporišič 1992: 368), saj trem pikam (premolck) in vejici sledi pristavčno pojasnilo.

11 To že določa § 406. – Zaradi uskladitve s pravili pri pomišljaju, ki tudi zaznamuje spremembo skladijskega naklona (§ 387), a za njim vejice ne stavimo, bi bilo treba zgled *Tebi se je pač lice privadilo ..., kako bi bila drugače tako mirno pustila!* zapisati brez vejice za tremi pikami: *Tebi se je pač lice privadilo ... kako bi bila drugače tako mirno pustila!*

12 Celotna poved: *Narveč sveta otrokam sliši Slave, / tje bomo najdlji pot, kjer nje sinovi / si prosti vóljo vero in postave.* (<http://www.preseren.net/slo/3_poezije/99_uvod.asp>, dostop 4. 9. 2011.)

13 Celotna poved: *Kovači smo in naša sila skovala nam bo sreče ključ in iskra svetla izpod kladiva prižgala bo svobode luč.*

14 Poved od podpičja: *Jezike vse Evrope je učene / govoril, ki v tem tihem grobu spi.[.]* (<http://sl.wikisource.org/wiki/Jezike_vse_Evrope_je_u%C4%8Dene>, dostop 4. 9. 2011.)

15 Celotna poved: *Dušanov pedagoški in znanstveni format ni daleč od Matijevega, o katerem je Prešeren sporočil, da »jezike vse Evrope je učene govoril ...«, le da se je Dušan, ki mu je študij antične klasike – podobno kakor Matiju – zgradil trdne jeziko(slo)vne temelje, poigral še z drugimi (starimi) jeziki, recimo s sanskrtom, vendar sta njegovo domoljubno poslanstvo in znanstveni ugled dozorela z disertacijo Imenoslovje zgornjesavskih dolin (1983). (Delo, 10. 9. 2011.)*

- (18) »Leta 1990 sta J. Moder in S. Suhadolnik s pristankom F. Jakopina [...]»¹⁶ med tiskanjem začela mešati vloži vezaja in pomišljaja (§ 415, 921).« (Toporišič 2002: 30.)
- (19) »Insinuacija,« nadaljuje ČR, »da prevajalec ne ravna etično, če na novo prevede že prevedeno literarno besedilo [...],»¹⁷ nima opore v nobenem zakonu, konvenciji ali sporazumu.« (Pogledi, 14. 9. 2011.)
- (20) *Sem videl, ... da le petica da ime sloveče.* (°SP 2003: § 401.)¹⁸
- (21) *Zavedala se je, da brez revolucije tudi oblasti ne bo. Zato: »Ta svet krivičnosti razbijmo ..., bili smo nič, bodimo vse!«* (Reporter 4/36: 55.)¹⁹

f) oziroma ločujejo sestavne dele zloženih prirednih in podrednih povedi, kjer poudarjeno ločujejo »kakšno besedo ali misel stavka ali pa kaže[jo] na nasprotje posameznih stavkov iste povedi« (°SP 2003: § 381):

- (22) *»Ah, ljuba, ne jemlji tega tako ... sicer pa kakor hočeš[.] [...]«* (Dostojevski: rkp.)
- (23) *Ko sta stala tam gori, je rekla: Če pomisliš, da tako vzhaja sonce že tisoč let, še več kot tisoč, ampak več si je skoraj težko predstavljati, če pomisliš, da tako vzhaja sonce vsako jutro ... vendar tisto jutro ni bilo takšno kakor tisoč drugih avgustovskih jutur.* (Jančar 2008: 183.)
- (24) *Nikogar ne gonim od praga ... če pridete – pozdravljeni!* (°SP 2003: § 374.)

g) oziroma označujejo pristavčno pojasnilo (nadomeščajo vezniške zveze *in sicer, in to, to je*):²⁰

- (25) *V tisti kos železja, ki je bilo nekoč kolo, zdaj pa je s svojimi zvitimi kolesi in štrlečimi špicami bingljalo na kovinski vrvi žerjava, kakor ostanki nečesa ... nekega življenja, ki ga ni nikjer več.* (Jančar 2008: 61.)

h) oziroma nadomeščajo besedne zveze *in tako dalje, in podobno, in tako naprej* oziroma njihove okrajšave *itd., ipd., itn.* na koncu naštevalne enote sredi povedi, tudi odstavčne:²¹

- (26) **Vprašaj** kot končno ločilo (ali v vrinjenem stavku) zaznamuje dvoje: kadenčni tonski potek pri vprašanjih, ki se začenjajo z vprašalnimi zaimki (kdo ..., kam ..., zakaj ..., čemu ..., čigav ...), antikadenčnega pa pri vprašanih brez vprašalnice oz. (večinoma) z vprašalnico ali (nezborna a). (°SP 2003: § 484.)
- (27) – *da se otrokom ob branju porajajo nova vprašanja, ki jih spodbujajo, da se z otroki veliko pogovarjajo, jim pripovedujejo o dogodkih iz vsakdanjega življenja, lastne in tuje zgodbe ..., / – da sta se ob skupnem branju doma otrokova radovednost in zanimanje za branje zelo povečala.* (Horvat: rkp.)

16 Izpuščeno: *predsednika revizijske komisije.*

17 Izpuščeno: *ker s tem škoduje avtorju prejšnjega prevoda.* (Pogledi: 13. 7. 2011.)

18 Poseg v avtorjev zapis v pravopisnem zgledu je tudi končna pika. – Prešernova kitica: *Sem videl, de svoj čoln po sapi sreče, / komur sovražna je, zastonj obrača, / kak veter nje nasproti tému vleče, / kogar v zibéli vid'la je berača, / de le petica da ime sloveče, / de človek toliko velja, kar plača.* Pri Prešernu je tu vejica (in v nekaterih izdajah *de* namesto *da*), zato bi bilo bolje staviti tudi končne tri pike: *Sem videl, ... da le petica da ime sloveče, ...;* zaradi nedvoumnosti bi bilo še bolje, da bi bile v poševnem ali ogletem oklepaju. (<<http://lit.ijs.si/preseren.html>>, dostop 4. 9. 2011.)

19 Kitica iz *Internacionale*: *Ta svet krivičnosti razbijmo, / do tal naj boj ga naš podre; / nato svoj novi svet zgradimo, / bili smo nič, bodimo vse!* (<<http://sl.wikipedia.org/wiki/Internacionala>>, dostop 4. 9. 2011.)

20 V § 355 bi bilo treba omeniti tudi zamenjavo dvopičja ne le z vejico (*Le eno /je potrebno/ delo.> Le eno je potrebno, to je delo*), ampak tudi s tremi pikami: *Le eno je potrebno ... delo* oziroma *Le eno je potrebno ... to je delo*. Podobno velja tudi za zglede pri vejici za pojasnjevalni nestavčni enakovredni del, npr. *Predava dvakrat na teden, in sicer v torek in petek* (§ 297) proti *Predava dvakrat na teden ...v torek in petek*, in pojasnjevalni stavčni enakovredni del *Iz samostana je zvon zavabil, to molijo nune* (§ 311) proti *Iz samostana je zvon zavabil ... to molijo nune* ter pri enodelnem pomišljaju za poudarjeno pristavčno pojasnilo: *Le eno je potrebno – delo* (§ 383) proti *Le eno je potrebno ... delo*.

21 Zgled takšne rabe je lahko kar pravopisno pravilo.

2.1.2 Najpogosteje se postavi vprašanje, ali za nekončnimi tremi pikami pisati še vejico, če bi jo stavčna zgradba povedi brez teh pik zahtevala, saj nas zgledi v § 405 za nakazan »premor pri dodatnih pojasnitvah ali dopolnilih, t. i. dostavkih« puščajo v dvomu: v prvem (*Srečen sem, ko me ta občutek ... prevzema*, prim. op. 9) vejice za tremi pikami ni, v drugih dveh (*Roka gre sama ..., iz navade ... – Res iz navade*) pa je.

Pravopisna pravila že določajo, da piščeve posege v avtorsko delo lahko zamejimo s poševnim ali oglatim oklepajem. Vprašanje pa je, kako naj ravnamo z izvornim ločilom pred izpuščenim delom ali za njim. Iz zgledov (15 in 20) bi lahko sklepali samo to, da izvorne vejice pred tremi pikami na začetku povedi ne ohranjamo, sredi povedi pa jo stavimo pred tremi pikami, če jo zgradba povedi zahteva. Če navedka primerjamo z izvornikoma (gl. opombi 12 in 18), vidimo, da celoten poseg v citirano besedilo sega od vejice do vejice.

Pisci, kot dokazujejo tudi zgledi v točki (e), vejico stavijo tja, kjer bi bila, če navedka ne bi bilo (npr. 17, 19, 21), in to za tremi pikami, oziroma jo opuščajo, če je aktualna stavčna zgradba ne zahteva, in to ne glede na izvornik (npr. 16, 18). Tako bi bilo v bistvu treba popraviti vejico v § 401 v *Sem videl ..., da le petica da ime sloveče* in navesti še zgled s poševnim in oglatim oklepajem *Sem videl [...], da le petica da ime sloveče* in *Sem videl [...], da le petica da ime sloveče* ter dodati zgled, kjer vejice ni, in vse skupaj na kratko komentirati.

2.2 Končne enodelne tri pike zaznamujejo:

a) zamolk oz. »nedokončanje začete povedi« (Toporišič 1992: 368), tudi na koncu dobesednega navedka pred spremnim stavkom:

(28) *Izginjajo megle vojskovodij in umetnikov, ljubimcev in bogatašev, politikov in telovadcev, pomorščakov in ...* (Kafka 2010: 145.)

(29) *Česar se Janezek nauči ...*

(30) – *Janez ... je zašepetala. Veseli me, ker si se umiril.*²² (Jančar 2008: 227.)

(31) »Dovolite, s kom imam čast ...« *je mozoljasti gospod na lepem nagovoril svetlolasega mladeniča s culico.*²³ (Dostojevski: rkp.)

b) oziroma nadomeščajo besedne zveze *in tako dalje, in podobno, in tako naprej* oziroma njihove okrajšave *itd., ipd., itn.* na koncu naštevalne enote:

(32) *Prišli so vsi: Jakob, Marija, Mojca, Andrej ...*²⁴

(33) *Koliko se bo T-2 v prihodnje usmeril še v zagotavljanje vsebin ob informacijski avtocesti, na primer k bencinskim servisom, restavracijam, trgovinam ..., je vprašanje strateškega koncepta.* (Reporter, 4/37: 48.)

.....
22 Tri pike za *Janez* lahko označujejo tudi premolk.

23 V premem govoru za končnimi tremi pikami, ki označujejo izpust, ni vejice, ker navadno tudi ni končne pike (ta v premem govoru nadomešča piko) v običajnih povedih.

24 *Prišli so vsi: Jakob, Marija, Mojca, Andrej itd.* (SP 2003: § 260.)

2.2.1 Pravopisna pravila sicer s formulacijo »navadno ne pišemo« dopuščajo bodisi zapis dveh zaporednih pik, neskladenjske in skladdenjske (§ 260),²⁵ bodisi končno piko za izpustnimi tremi pikami ali izpustnim pomišljajem (§ 402). To pravilo bi bilo zaradi rabe, skladnosti s pravopisnima praviloma o stavi končnih ločil (§ 384 in 385), razlik med pravopisnimi pravili o stavi končne pike v nasprotju s končnima klicajem in vprašajem v citirani povedi (§ 266 in 279) in načela gospodarnosti pri treh pikah bolje spremeniti ter določiti, da za njimi stavimo le klicaj ali vprašaj, če to zahteva skladdenjska zgradba (npr. *Takoj tiho, če ne –!* ali *S kom imam čast ...? je vprašal*), pike za izpustnimi tremi pikami pa ne (torej: *Bratu bi povedala, pa ...*).

Opozoriti bi bilo treba, da pred naštevalno piko vejice ne pišemo (npr. *Gradili so ceste, bolnišnice, namakalne sisteme, ... > Gradili so ceste, bolnišnice, namakalne sisteme ...*), razen če je ne zahteva stavčna zgradba,²⁶ kot velja tudi za vejico za tremi pikami (zgleđ 33).

2.3 Tri pike med povedma zaznamujejo premolk:

(34) *Kako da ne? ... Ne morem se pogovarjati o tem.* (Jančar 2008: 105.)

2.3.1 Dodati bi bilo treba tudi zgleđ za izpuščene dele besedila med povedmi, npr.:²⁷

(35) *»Ko je nekoč [...] Mohamed narekoval pisarju Abdulahu, je pustil stavek nedokončan. Pisar mu je čisto nagonsko predlagal konec stavka. Prerok je bil raztresen in je sprejel kot božjo besedo to, kar mu je rekel Abdulah. To je tako zgrozilo pisarja, da je zapustil preroka in izgubil vero. Motil se je. [...] V trenutku[,] ko se je Alah odločil, da se bo izrazil s pisano besedo, je potreboval pisarjevo sodelovanje. (Nova beseda)*

2.4 Dvodelnne (oklepajne) tri pike zaznamujejo:

a) vrivek v glavnem stavku:

(36) *Midva nisva ... kot si pač rekel ... proti smrti.* (Jančar 2008: 105.)

(37) *»Vse ti bom povedal ... sramota ... pridi bliže ... na uho, na uho; na uho ti bom povedal ...« (Dostojevski: rkp.)²⁸*

b) vrivek v zapleteno zloženii povedi:

(38) *Med nami je bil ... kako smo bili slepi ..., vendar ga nismo spoznali.* (*SP 2003: § 408.)

(39) *»Knez,« je znova začel, »tam me zdaj ... zaradi ene same popolnoma čudaške okoliščine ... smešne okoliščine ... za katero nisem kriv ... skratka, čisto brez potrebe ... tam se name, kot je videti, malce jezijo, tako da nekaj časa ne mislim iti tja brez povabila. [...]« (Dostojevski: rkp.)*

25 Če bi se ravnali po zgleđu *Grobovi tulijo* (*SP 2003: § 402), potem bi tudi tu lahko stavili še končno piko.

26 Čeprav so zgleđi tega tipi redki, je vendarle mogoče pojasniti razliko med stavo vejice pred tremi pikami in njeno odsotnostjo. V povedi *Gradili so ceste, bolnišnice, namakalne sisteme, ki so koristni za naselje, ...* vejica pripada glavnemu stavku, zato je mogoče predvideti npr. nadaljevanje naštevanja za odvisnikom: *Gradili so ceste, bolnišnice, namakalne sisteme, ki so koristni za naselje, vodovod in kanalizacijo.* Odsotnost vejice za tremi pikami v povedi *Gradili so ceste, bolnišnice, namakalne sisteme, ki so koristni za naselje ...* tri pike pripadajo odvisniku, zato je mogoče predvideti drugačno nadaljevanje, npr.: *Gradili so ceste, bolnišnice, namakalne sisteme, ki so koristni za naselje, širšo okolico in še koga.*

27 Med povedma je le na enem mestu, in sicer: *Motil se je. [...] V trenutku[,] ko se je Alah odločil, ...*

28 Oklepajne tri pike so pred besedo »sramota« in za besedo »bliže«.

2.4.1 Namesto oklepajnih treh pik lahko pišemo oklepajni pomišljaj ali dvodelni oklepaj. Vejico za tremi pikami neobvezno stavimo, če jo zahteva skladsenjska zgradba (točka b), sicer ne (točka a). Koristno bi bilo tudi priporočilo, da jo je vendarle dobro pisati, če so poleg oklepajnih treh pik v podredno zloženi povedi rabljene tudi tri pike za premolk (del zgleда 39: [...] *okolščine smešne okoliščine ... za katero nisem kriv ..., skratka, čisto brez potrebe ..., tam se [...]*), česar seveda v prosti povedi (zgleđ 37) ne moremo storiti.

3 Neskladsenjska raba

Tri pike nakazujejo izpust dela besede ali števk v številki:²⁹

(40) *V p... m...? Nič lažjega.* (Delo, Sobotna priloga 2011.)

(41) *Leta 18... je Lovro Kvas prišel na Slemenice.* (SP 2003: § 258.)

3.1 V pravopisu se pravilo v § 410 ne ujema s § 258/4, kjer je predvideno, da za vsako izpuščeno črko ali števko v številki napišemo po eno piko (npr. *Pojdi v r.!)*, ni pa sklica na § 410, kjer je *Pojdi v r...!*³⁰ Tako ali tako bi bila za takšen izpust verjetno dovolj le raba treh pik.

4 Stičnost

Skladsenjske tri pike so nestično, neskladsenjske pa stično ločilo.

4.1 V pravopisu bi bilo koristno opozoriti, da so skladsenjske tri pike nestično ločilo tudi takrat, kadar stojijo za končnim ločilom, tj. piko, klicajem ali vprašajem, npr. *In če se tako vede, ima kajpada svoj namen! ...* (Dostojevski: rkp.), da pa so ločila za tremi pikami levostična, npr. *Takoj tiho, če ne ...!*³¹

Razlikovanje med stičnostjo in nestičnostjo je koristno obdržati, argumentu o prenosu treh pik v novo vrstico, ki govori zoper nestičnost,³² pa zlahka ugovarjamo zaradi podobnih »težav« pri drugih ločilih (npr. dvodelnem pomišljaju) in zaradi uporabe računalnikov, ki omogočajo označevanje **nedeljivega presledka** (npr. med številom in mersko enoto) s hkratno uporabo tipk CTRL/KRMILKA + SHIFT/DVIGALKA + PRESLEDNICA ali **stičnega zapisa vezaja** in sledeče mu črke (npr. -o) s tipkami CTRL/KRMILKA + SHIFT/DVIGALKA + VEZAJ.

29 Manjka kak zgleđ za izpust črk sredi besede, npr. *Politika je res velika k...a.* (Delo, Sobotna priloga 2011.)

30 Zgleđ *O, ta sveta prepr...!* ni ravno primeren; poleg tega naj bi ga, upoštevaje zdajšnja pravopisna pravila, pisali tudi *O, ta sveta prepr.....!*

31 Zdaj je takšna poved navedena le v § 384 z izpustnim pomišljajem.

32 Končno (in začetno) tropičje je po mojem mnenju, tako kot druga končna ločila, smiselno pisati brez presledka za zadnjo besedo, na ta način nam tropičje tudi ne more uiti v naslednjo vrstico, kar se lahko zgodi pri pisanju presledka. Nekončna tropičja pa je bolj smiselno pisati s presledkom, saj bi sicer lahko ustvarili nenormalno dolge sklope, ki bi bili zaradi svoje dolgosti nedojemljivi in neberljivi. Vaš primer ima dve končni tropičji (eno končno in eno začetno), ki ju je smiselno pisati brez presledka. Oklepaj pa je stično ločilo, torej za predklepajem in pred zaklepajem ni presledka. Po SPP je pravilen zapis vašega primera: »(... očetovih muk ni mogel trpeti ...)«. Možen oz. smiseln pa je tudi zapis »(...Očetovih muk ni mogel trpeti...)«. (Šuss) Prim. tudi: <<http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/arhiv/suss-arhiv-000467.html>>, dostop 10. 9. 2011; <<http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/arhiv/suss-arhiv-000343.html>>, dostop 10. 9. 2011.

Sklep

Skladenjske tri pike so nestično ločilo; to velja tudi takrat, kadar stojijo za končnim ločilom (piko, klicajem, vprašajem). Ločila za tremi pikami so levostična. Enodelne tri pike zaznamujejo premolk (tudi med povedma), zamolk, izpuščene dele navedkov, spremembo skladenjskega naklona v zloženi povedi, poudarjeno ločujejo kakšno besedo ali misel stavka ali pa kažejo na nasprotje posameznih stavkov iste povedi. Z njimi opozarjamo na izpuščene dele navedkov in okrajšanje, ki ni avtorjevo. Dvodelne tri pike (oklepajne tri pike) zaznamujejo vrivek.

Skladenjske tri pike lahko nadomestimo s pomišljajem (22–24),³³ vejico (7, 8) in dvopičjem (25), oklepajne pa z dvodelnim oklepajem in oklepajnim pomišljajem (36–39). Namesto treh pik bi kot ločilo brez opaznega poudarka lahko uporabili piko (predvsem 22–24). Tri pike nadomeščajo besedne zveze *in tako dalje*, *in podobno*, *in tako naprej* (32 in 33) ter vezniške zveze *in sicer*, *in to*, *to je* (25).

Vejico (ali podpičje) za enodelnimi tremi pikami obvezno pišemo na koncu naštevalne enote v odstavkih sredi povedi (27); kadar nadomeščajo besedne zveze *in tako dalje*, *in podobno*, *in tako naprej* oziroma njihove okrajšave *itd.*, *ipd.*, *itn.*, pa jo stavimo pred njimi ali za njimi, če jo zahteva stavčna zgradba (prim. opombo 26). Priporočljivo bi bilo vejico pisati za tremi pikami, ki zaznamujejo zamolk na koncu skladenjske enote, navadno za glavnim stavkom v priredno ali podredno zloženi povedi (9–11), saj bi bila lahko vsaka skladenjska enota samostojna poved s končnimi tremi pikami. Vejico bi lahko v nasprotju z zdajšnjimi zgledi v pravopisu opuščali, kadar je enodelno zamenljivo ločilo (zamenjamo jo npr. z vejico, enodelnim pomišljajem), npr. pri dodatnih pojasnitvah ali dopolnilih, t. i. dostavkih (7, 8), in pri spremembi skladenjskega naklona (12–14) – v prvem primeru lahko preprosto stavimo vejico, v drugem pomišljaj. Neobvezno bi jo pisali za oklepajnimi tremi pikami v zapleteno zloženi povedi (tako kot pri oklepajnem pomišljaju ali dvodelnem oklepaju), pri navedkih pa bi se ravnali po aktualni stavčni zgradbi, torej bi jo pisali (17, 19, 21) ali opuščali (16, 18). Pike za tremi pikami ne bi pisali, razen če pika sledi citirani povedi ali njenemu delu, ki ga zaznamuje narekovaj (npr. *M. Hladnik navaja zgled »Slovenski roman – še posebej Jurčičev – se je razvil iz ...«.*).

Neskladenjske tri pike so stično ločilo; nakazujejo izpust dela besede (npr. *r...*, *k...a*) ali števk v številki (npr. *18...*).

Pravopisno poglavje o treh pikah bi bilo treba preurediti: izrazijsko poenotiti, dopolniti z nekaj pravili in bolj povednimi zgledi ter uskladiti z rabo drugih ločil.

33 V zgledu (24) bi prvotne tri pike zamenjali z drugim ločilom, npr. s pomišljajem, prvotni pomišljaj pa z vejico: *Nikogar ne gonim od praga – če pridete, pozdravljeni!*

Literatura in viri

- DOSTOJEVSKI, Fjodor Mihajlovič, 2011: *Idiot*. Rokopis.
- GLÜCKS Nenan, 2001: Mag. Uroš Rožič, direktor podjetja T-2. *Reporter* 37/4 (12. 9. 2001). 48.
- GRADIŠNIK, Bogdan, 2011: Ob sodbi Častnega razsodišča Društva slovenskih književnih prevajalcev. *Pogledi* (14. 9. 2011). 29.
- HORVAT, Marija idr., 2011: *Knjiga*. Vrtec Zelena jama. Rokopis.
- JANČAR, Drago, 2008: *Drevo brez imena*. Ljubljana: Modrijan.
- KAFKA, Franz, 2010: *KRATKA PROZA, Skice – črtice – novele III*. Ljubljana: Študentska založba.
- KOROŠEC, Tomo, 2003: K pravilom za skladenjsko vejico. *Slavistična revija* 51/2. 247–266.
- MALIČEV, Patricija, 2011: Sam nimam nič razpucano. Življenje je preveč komplicirano. Intervju z Zoranom Hočevarjem. *Delo, Sobotna priloga*. 17. 9. 2011. 24.
- Nova beseda = <http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html>
- °SP 2003 = *Slovenski pravopis*. Elektronska izdaja. Ljubljana: Založba ZRC.
- °SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS.
- STANIČ, Ive A., 2011: Še vedno zamolčana zgodovina. *Reporter* 36/4 (5. 9. 2011). 55.
- SVL 2003–05 = *Slovenski veliki leksikon I–III*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Šuss = <<http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/arhiv/suss-arhiv-000015.html>>
- TOPORIŠIČ, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- –, 2000: *Slovenska slovnica*. Četrta prenovljena izdaja. Maribor: Založba Obzorja.
- –, 2002: Marta Kocjan - Barle med pravopisno znanostjo in (ne)uporabnostjo. *Nova revija* XXI (julij–avgust). Forum. 30.
- Wikipedija = <<http://sl.wikipedia.org/wiki/Tropi%C4%8Dje>>